

SILHOUETTER. EN NORRMAN HOS VICTOR HUGO.

De likformiga husen kring platsen byggdes under Henrik IV. Richelieu lät på densamma uppställa Ludv. XIII:s staty till häst. Under första republikens tider hade styrelsen utlofvat, att det departement, som tidigast erlade sin kontribution till kriget, skulle gifva sitt namn åt en af de offentliga platserna i Paris. Departementet Vosges, som tillika uppställde 14 bataljoner, vann denna ära, och platsen fick namnet »Place des Vosges.» Restaurationen uppreste Ludv. XIII:s förstörda ståndbild och gaf platsen sitt kungliga namn. Först efter Julirevolutionen har det republikanska namnet blifvit återupptaget.

60 D:R CASTRÉNS RESOR.

Litteraturblad n:o 5, maj 1849

Då denne vår berömde och berömvärda landsman hade vänskapen för ett par månader tillbaka tillsända Ref. en samling af sina i Petersburgska Vetenskaps-Akademiens Bulletin införda reseberättelser, fattade Ref. beslutet att söka lemna en öfversigt af såväl dessa resors förlopp, som af de särskilda vetenskapliga forskningar, åt hvilka D:r Castrén under skilda perioder af desamma egnat sig. Om denna sin afsigt underrättade Ref. D:r Castrén och har nu haft glädjen af honom mottaga ett utkast till den summariska berättelse, han efter sin återkomst afgifvit till Vetenskapsakademien. – Sålunda ser Ref. sig i tillfälle att här meddela en pålitlig öfversigt af dessa för vetenskapen och särskildt för Finska folkets språk och historia och vårt lands litteratur så viktiga forskningar. Vi tvifla icke att den skall vara synnerligen välkommen för bladets läsare, hvilka väl med Ref. sett landets tidningar under flera års lopp upptaga dels spridda notiser, dels utförligare skildringar från vissa resestationer, men dem det föga varit någon läsare möjligt att sammanbinda till ett helt; och kändedomen om D:r Castréns arbeten och sträfvan torde således hos alla hans landsmän stadnat vid en dunkel föreställning derom att de gällt den Finska stammens språkgebit och fornhistoria. De erinringar läsaren ur sagde notiser och skildringar kan ega, skola tjena honom till utvidgande af denna korta framställning.

Dessa forskningsresor, om hvilka här är fråga, började D:r Castrén redan år 1841, då han i sällskap med D:r Lönnrot besökte Finska, en del af Norrska och Ryska Lappmarkerna, efter att på en tidigare resa, år 1838, till Finska Lappmarken hafva gjort bekantskap med Lappska språket. Bådas gemensama färd sträckte sig till trakterna af Hvita hafvet. Från *Arkangelsk* fortsatte D:r Castrén om hösten 1842 resan längre åt öster, dock först nordligt till *Kanin-Nos*, sedan långsamt Ishafvets strand ostligt till *Petschora*flodens mynning. Härifrån begaf sig D:r C., emedan våren och sommaren gjorde resans fortsättande åt öster omöjlig, uppför *Petschora* till *Ischemsk* samt vidare på båt ända till byn *Kolva*, der han tillbragte sommaren 1843. I September lemnade C. denna by och for uppför bifloden *Uusa* till dess källor, hvarest han i en fiskarkoja afbidade vinterföret. Detta inföll här i slutet af October, och C. tog nu kosan åt nordost, tills han i November anlände till staden *Obdorsk* i Sibirien, vid *Obflodens* mynning.

Hela denna sträcka bebos af *Samojeder*, tillhörande den *Jurak-Samojediska* stammen. Det var detta folks språk, traditioner, seder och

lefnadssätt, som på denna färd utgjorde hufvudföremålet för D:r C:s undersökningar. Men då äfven *Syrjäner* anträffades, förnämligast i trakten af Ischemsk, så gjorde sig C. bekant äfven med deras språk; och det är frukten af denna bekantskap, han nedlagt i den *Syrjäska grammatik*, hvilken han 1844 från trycket utgaf.

Denna del af resan skedde med ett anslag af Finska statsmedlen, det enda D:r Castrén från fäderneslandet åtnjutit, med undantag af Finska litteratursällskapets ringa, emedan med ringa krafter gifna, bidrag till C:s tidigare resor och 1844 till tryckning af C:s *Syrjäska grammatik* genom inlösen af ett antal exemplar af densamma. Hr Statsrådet Sjögren i Petersburg har Finland förnämligast att tacka för lyckan att vår landsman kunde fortsätta sina så ihärdigt började forskningar. På Hr Sjögrens förslag hade nemligen Vetenskapsakademien i S:t Petersburg bestämt åt D:r Castrén ett större anslag för resans och forskningsarnes fortsättande inom Sibirien. Från Obdorsk skulle denna resa ske till en början utmed Ishafvet ända till Jeniseiflodens mynning. Men af den föregående resans mödor var Castréns helsa så angripen, att, då han begifvit sig uppför Ob till *Beresow* för att söka läkarevård, läkarena ansågo honom böra för dess återställande afbryta resa och arbeten. Till följd häraf hade D:r Castréns vänner lyckan att återse honom i fäderneslandet våren 1844, sedan han verkställt sin återresa öfver Tobolsk, Verchoturje, Solikamsk, Veliko-Ustjug och Petrosavodsk.

Sistnämnda ovanliga marschruta torde hafva sammanhängt med undersökningar öfver de på denna väg förekommande grenar af Finska stammen, såsom denna nödtvungna hemfärd äfven gaf D:r C. anledningen och materialerna till den grammatik i Tscheremissiska språket, hvilken 1845 utkom i Kuopio. I Helsingfors påträffade nemligen D:r C. en soldat af Tscheremissisk stam, hvars språkförråd han företog sig att granska; hvarefter han på sin sednare resa till Sibirien i Kasan fullkomnade sin gjorda erfarenhet af språkets art. De Samojediska studierna bevarade D:r C. för en fortsättning, hvilken, såsom vi snart skola se, gjort dem till de mest omfattande af alla hans undersökningar, och åtminstone till omfånget så fullständiga, som väl någonsin en språkforskning haft att uppte dem.

Drager man sig till minnes de stundom nedslagna, oftast humoristiska beskrifningar, D:r Castrén meddelat på dessa resor öfver tundrorna i storm och drifvor, eller långsät floderna i usla båtar, i hvilka en trång ruff, sällan upplyst af en ljuslåga, lemnade blott ett halft skydd mot kölden och regnet, på vistelsen i dessa jurter, i hvilka rökens obehag tvefaldt motvägde lockelsen af en värmande brasa, eller i sönderfallande kojor, hvilkas fukt hotade att föra forskarens manuskript, ömtåligare än hans af en liflig själ uppehållna kropp, till en förtidig förgängelse: så skulle man föga förvånas, om den redan gjorda erfarenheten af dessa och dylika vedermodor gifvit den resande afsmak för resans fortsättande. Men hvarje sträfvande för ett allmänt mål bringar snart hågkomster till tystnad; och det »lugna hemmet» i fäderneslandet är för män med sådana sträfvanden vanligen icke så fast och varmt hvälfdt, att det skulle gifva kropp och sinne ett nog lockande skydd. Hvad hade väl också de menniskor, som trampa den breda hvardagsstråten, annat att göra för nya banors brytande, än att mer eller mindre verksamt göra lifvet surt för dem, hvilka äro kallade att bryta dessa banor? – Det är sålunda vanligen väl sörjdt derför, att de senare sakna hvarken yttre eller inre eggelser till de företag, de synas

vara af ödet kallade att utföra. Att sådane icke heller i yttre måtto saknats D:r Castrén, torde ingen med någon erfarenhet i dylika saker kunna betvifla. Han har aldrig egt och eger ännu icke någon *näringsgren*, på hvars minsta qvist han kunde bygga ett bo. Och det är likväl säkert, att deraf följande omsorger äro mindre tryckande än det sjelfbehag, hvarmed hvar och en som i all ro gnager på sin kaka, ser ned på den egendomslösa insamlaren af bildningens oskattbara rikedom för närvarande och kommande släkten, likasom fordrande dennes tacksamhet för den luft, honom tillåtes att andas.

10 Lyckligtvis medgaf äfven Castréns helsa honom att redan i början af 1845 anträda sin andra resa till Sibirien. En del af våren tillbragte han i Kasan, såsom nämndes, för sina Tscheremissiska studier. Men hans första bref till Statsrådet Sjögren från Tobolsk är dateradt redan d. 31 Maj 1845.

För en lättare öfversigt vilja vi här indela de följande forskningsresorna i tre skilda perioder eller serier, utmärkta icke blott genom skilda orter och tider, utan äfven genom skilda forskningsföremål.

20 Första perioden, från sommarn 1845 till våren 1846, uppehöll sig D:r C. vid floderna Irtisch och Ob samt vid mellersta loppet af Jenisei, hufvudsakligen sysselsatt med undersökningar öfver Ostiakernas språk och etnografiska förhållande.

Andra perioden, från våren 1846 till våren 1847, bereste C. nedra loppet af Jenisei, ända till Tolstoi-Nos, sysselsatt med Samojederna och deras språk.

30 Tredje perioden, från våren 1847 till sommaren och hösten 1848, då trakterna i Jeniseis öfra flodområde samt kring Baikalsjön, öster om denna till Nertschinsk samt åt söder till Maimatschin, inpå Kinesiska området, af C. besöktes, för att utreda förhållandet med här bosatta tatariserade Ostiak- och Samojed-stammar, och för undersökning och insamlande af här talrikt förekommande fornlemningar.

40 Tager Läsaren en karta till hands, så går den väg, på hvilken vi hafva att följa D:r Castrén under resans första period: från staden *Tobolsk* utför Irtischfloden till dennas sammanflöde med Ob; sedan uppför öfra Ob till *Tomsk*; härifrån tvärtöfver landet till *Krasnojarsk* och utför Jeniseifloden till *Jeniseisk*. Det var dock icke i dessa städer C. uppehöll sig, utan i små, obetydliga orter, Ryska eller oftare Ostiakiska och Samojediska byar och enstaka näfverjurter. Bland namn på dessa arter förekomma i C:s reseberättelser från denna tid: *Samarova*, *Toropkova*, *Surgut*, *Narym*, *Moltschanova*, *Makovskij*, den förstnämnda orten vid Irtisch, den andra vid Irtisch's och Ob's sammanflöde, den tredje och fjerde vid öfra Ob, samt de båda sistnämnda mellan densamma och Jenisei.

50 Infödingarne i dessa trakter äro förnämligast *Ostiaker* kring Irtisch och nedra Ob, till närheten af Ishafvet, samt kring nedra loppet af öfra Ob med dess bifloder och öfverhufvud mellan denna flod och Irtisch. Men vid den öfriga delen af öfra Ob och dess bifloder samt öfverhufvud mellan denna flod och Jenisei lefva *Samojeder*, hvilka nästan oafbrutet befolka landet härifrån ända till Ishafvet. Blandade bland Ostiakerna lefva *Voguler*, och de ifrågavarande Samojederna bilda till en del en egen stam med en skild af Ostiakiskan stämplad språkdialekt, hvarföre C. benämner dem *Ostjak-Samojeder*. Öfverallt begränsas deras utsträckning åt söder af Tatariska folkstammar. Utredningen af dessa etnografiska förhållanden tillhör D:r Castrén, som i detta hänseende rättat flera föregående forskares uppgifter.

Utom de topografiska och statistiska underrättelser samt beskrifning-

ar öfver dessa folkstammar, D:r C:s reseberättelser innehålla, har denna resa gifvit honom och vetenskapen i utbyte så att säga tvenne nya språk. D:r C. eger nemligen från densamma materialier till en *Ostiakisk* och en *Ostiak-Samojedisk grammatik*, med till desamma hörande ordförteckningar ur båda språken.

Under denna del af resan, ungefär mellan 55 och 65 latitudsgraden, hade D:r C. väl att lida af en ödemarksfärds alla besvärligheter, men var dock friad från den köldens stränga medfart, hvilken han förut pröfvat och snart åter skulle pröfva inom polarregionen. En stor del af resan hade skett båtleds, mellan öfversvämmade eller eljest sank, öde stränder, på hvilka efter miltal några Ostiak- och Samojedjurter visade sig. Redan för en sådan resa, i årtal fortsatt, fordras sannerligen en egen öfning och hårdighet och ett starkt, modet uppehållande intresse. Man kan föreställa sig en mörk, låg ruff i båten och ett sönderblåst, rökfullt näfvertält som ett välkommet skydd mot regn och storm eller snö och köld, då man nödtvungen hastar igenom ett öde land. Men huru man under sådana förhållanden skall oafbrutet inhemta och anteckna underrättelser om land och folk, med hänsyn till språkens grammatikaliska byggnad och ordförvandtskapen dels genom tolk, dels ledd af egen vunnen språkkänedom i veckotal examinera motvil- 20
liga halfvildar i deras språk, jemföra, pröfva, inregistrera och till något sammanhängande förbinda de erhållna svaren, med ett ord, huru man under sådane förhållanden skall kunna idka de trägnaste studier – det är, vi bekänne det, något, om hvars utförbarhet vi icke kunna göra oss någon föreställning. Man är van att för studier fordra ro, frihet från omsorger, ja en viss grad af lifvets bekvämligheter. Men hvilket lif kan väl vara mera oroligt och obeqvämt, mera stördt af de tråkigaste, mest prosaiska bekymmer, än lifvet på en sådan resa. D:r Castrén lofvar, att i en serie af arbeten framställa frukterna af sina forskningar; de skola bevisa oss, att en god håg förmår besegra alla svårigheter, men det skall 30
fortfarande för hvarje annan, än den dertill kallade, förblifva en hemlighet på hvad sätt dessa besegras, och hvarigenom den allt besegrande ihärdigheten vinnes.

Under den andra perioden af D:r Castréns resa ökades svårigheterna genom klimatets stigande hårdhet. Mången läsare torde erinra sig de nog melankoliska bref, som vid den tiden offentliggjordes i landets tidningar, och hvilka vittnade om de farhågor, hvarmed den modige resanden sjelf betraktade sin färd till *Turuchansk* och bortom denna alla menskliga fasta boningars gräns till Ishafvets ödsligaste kust.

Turuchansk är beläget vid Jenisei floden, nära nog under polarcirkeln. Det är naturligtvis icke fråga om vägar till en stad vid denna latitud i Sibirien, icke ens om stigar genom de oändliga ödemarkerna, till hvilka blott någon jagande Ostiaks, Samojeds eller Tungusers fot förirrar sig. Floden och dess tillflöden utgöra här de enda vägar. Från *Jeniseisk*, derifrån C. begaf sig den 30 Maj 1846, hade han i rak väg ungefär 10 latitudsgrader, 100 Svenska mil, till *Turuchansk*, hvilken väglängd flodens krökningar torde öka med 30 procent. Blott på förra hälften af vägen anträffas ännu vid stränderna en och annan by, emedan vid bifloderna på Jeniseis högra, bergiga sida guldvaskerier äro anlagda. Men den senare hälften företer endast sällsynta mennisko- 50
boningar, hvilka till sommarn öfvergifvas, och vildarnes för tillfället uppslagna näfvertält, hvilka tvärtom vid denna tid samlas till floden för handelns skuld och för att erlægga skatt. Den 19 Juni kom C. fram till *Turuchansk*, emedan floden ända hittills har starkt strömdrag. Ännu vid denna tid voro pelsen och brasan vår resandes likasom de inföddas

tillflykt, och flodens stränder betäcktes af hopade ismassor, hvilka vårflo den qvarlemnad. I Juli steg dock hettan ända till 37 1/2 grader Celsii, något för en Finnes föreställning oerhördt, och myggen firade sitt herravälde. Men också kunde en sådan dag efterföljas af en annan med snöfall, brasor och pelsar. Med början af Augusti var denna slags sommar förbi.

Vid denna tid begaf sig D:r C. längre åt norr till en vinterstation, *Dredinka*, 56 mil från Turuchansk. Strömdraget var här svagt, och båten måste tidtals i motvinden dragas fram af hundar. Den 4
10 September anlände C. till Dredinka, efter att hafva dröjt äfven i tvenne andra vinterläger *Plachina* och *Chantaika*. Från Dredinka gjorde han d. 16 November, då solen redan var försvunnen från dessa trakter, under full vinter och med renar en utfart till *Tolstoi-Nos* vid Ishafvets strand, mellan 71 å 72 graders latitud. Först den 11 Januari 1847 återkom han till Turuchansk¹ – till södern, och slutligen i medlet af Mars till Jeniseisk. Hr Bergstadi, som sedan afresan från Finland och ankomsten till Sibirien varit D:r Castréns följeslagare, men äfven vissa tider på skild väg anställt undersökningar för det gemensama målet, åtföljde honom äfven på resan till Turuchansk, men utårdade icke
20 klimatets och lefnadsättets inflytande, utan nödgades sjuk återvända till Jeniseisk och Krasnojarsk, samt senare till Europa.

¹ Om denna resa och återkomst berättar C. bland annat: »I Chantaika hade jag hoppats finna en varmare, sundare och angenämare bostad, än hvad det usla vinterlägret *Lusiana* kunde erbjuda mig; men i detta hopp bedrogs jag på det mest nedslående sätt. Den om sommarn så ljusa, vänliga stugan i Chantaika »(den bästa norrom Turuchansk)» var nu oakadt dess massiva ugn och fyra isfönster nästan lika mörk och kall, som ett Samojediskt näfvertält. Fuktigheten i densamma var så stark, att, ehuru renhudar spikades på dess utsida, vattnet rann långsamt väggarna.
30 Ini rummet lät jag utbreda några mattor kring mitt sängställe, och de fröso så hårdt fast vid väggen, att de blott styckevis kunde lossas derifrån. Ett likaså beklagensvärdt öde träffade några klädesplagg, hvilka jag oförsigtigtvis upphängt på väggen. Det är naturligt, att en sådan fuktighet måste alstra en genom vattenångor och eljest osund luft; mest led jag dock af den odrägliga rök, som under eldningen fyllde rummet och själfva nyårsnatten dref mig ut i skogen.

I detta herberge förlefde jag tre veckor vid ett ständigt brinnande talgljus under studium af den Jeniseiska Samojediskans dialektbrytningar.

Med denna undersökning var mitt uppdrag i den Turuchanska polarregionen fulländad, och jag kunde återvända till den berömda staden Turuchansk. Hvilken
40 ljuf klang hade icke detta namn nu, sedan jag nära ett halft år lefvat i moraslandet och på två månaders tid icke sett solen! I Turuchansk lyser solen alla dagar. Här kan man se dagens ljus tillochmed ini rummet, emedan Turuchansk har fyra hus med glasfönster. Af längtan och otålighet att hinna den soliga staden beslöt jag att, mot min vana, fortsätta resan dag och natt; men redan första natten hade jag ett reseäfventyr, som obehagligt afbröt denna plan. Min kusk, en Samojed, hade under nattens mörker icke märkt, att Jenisei vidt och bredt öfversvämmat sina stränder, och att vattnet trängt upp genom den brustna isen. Han körde således ned i flödvattnet; renarne orkade icke uppdraga släden på land, och vi satto nu infrusna på isen, hjälplösa och i fara att förfrysa våra lemmar. En tillfällighet räddade oss.
50 Af respekt för Akademins brefpaketer hade man från Turuchansk till mig afsändt ett postbud, som här mötte oss, hjälpte oss i land och förde oss till ett samojediskt näfvertält, hvarest jag tillbragte natten, uppfriskande min halfstelnade blod med varmt thée och brevrens innehåll. Vid samma olyckstillfälle förfros en Samojed sina fötter, och en annan, som blifvit utsänd på rekognoscering, gick till min stora sorg förlorad.

Öfverhufvud var färden från Chantaika till Turuchansk förenad med äfventyr och vedervärdigheter af alla slag. De uppehöll min resa, så att jag sällan medhann mer än 2 å 3 mil på dygnet. Dragemmar sprungo, slädar brusto, renar tröttnade, och vi voro tvungna att till fots bana oss väg till de förfallna vinterlägren, i hvilka man icke vann nödortfigt värme för sina frusna leder, mycket mindre någon annan förfriskning. Man må derföre föreställa sig min glädje, då jag slutligen i medlet af Januari höll mitt intåg i Turuchansk på en med 16 hundar bespädd släde».

Det fordrar ett eget studium, för att noggrannt särskilja alla de stammar, hvilka lefva kring Jenisei, hvilkas slägtskaper D:r Castrén dels ur deras traditioner men förnämligast ur språkförvandtskapen utredt. Flodens venstra sida, som är lägre och sumpigare, innehafves, som sagdt, förnämligast af *Samojeder*, men äfven af *Ostiaker*, och ytterst vid Ishafvet äfven af spridda *Jakuter*, hvilka utflyttat hit från Lenaflodens område. Högra, högländare flodsidan deremot genomströfväs af de stoltare jägarena *Tunguserna*.

D:r Castrén åtskiljer från hvarandra tvenne stora Samojedstammar, den vestra eller *Jura-Samojeder* och den östra eller *Tawgi-Samojeder*. Den förra är den, som lefver i Europeiska Ryssland, men äfven bortom Ural sträcker sig in i Asien ända till Jenisei; den senare åter bebor trakterna kring denna flod och är, om vi rätt fattat förhållandet, densamma, som åt söder invid denna flod och dess tillopp fortgår ända inom Tomska guvernementet till Ob's tillflöden. En särskild stam utgöra dock de nämnda Ostiak-Samojederna. För öfrigt sönderfaller åter Jura- eller Jurakstammen i fem, Tawgistammen likaså i fem särskilda grenar, alla med deras egendomliga dialektbrytningar.

Då D:r Castrén förut (1842–43) studerat Jurakstammens språk, så utgjorde på denna resetur Tawgi-Samojediskan förnämsta föremålet för hans studier. Det är nu D:r Castréns afsigt att ur de materialier han samlat, utgifva *tre* särskilda *Grammatiker* med åtföljande Vokabularier för de *tre Samojediska hufvudstammarnes språk*. Men då han här vid nedra Jenisei äfven påträffade *en ny Ostiakstam*, hvars språk icke visade någon slägtskap hvarken med de, vid Irtisch och Ob bosatte, Ugriska Ostjakernas eller Ostiak-Samojedernas, än mindre med de båda öfriga Samojedstammarnes språk, så gjorde han detta språk, som erbjöd många svårigheter, till särskildt föremål för sin forskning under denna resa. Under nästföljande period af resan sysselsatte sig D:r C. äfven med Kottiskan, ett språk som numera talas blott af några få individer, och då han fann en nära förvandtskap mellan detta språk och de nyssnämnda *Jenisei-Ostiakernas*, så har han för afsigt att utarbetea en för dessa båda språk gemensam *Formlära* med Vokabularium.

Dessa äro de dyrköpta resultaterna af en resa, full af mödor och faror, den icke ens vinningslystnaden gerna vågar, ehuru vanligen representerad af individer, lekamligen mera härdade än vetenskapsmannen, hvilken med själens energi måste ersätta, hvad honom felar i lekamlig känslolöshet. D:r Castrén led efter resan af en sjuklighet, som först senare utbröt i våldsammare framfart – lyckligt om dess följder för framtiden sålunda kunna anses vara häfna! Resans vetenskapliga resultat får först i raden af hans öfriga forskningar dess betydelse.

Med lättadt hjerta följer man D:r C. numera mot södern, från natt och köld. Väl erbjöd icke heller den tredje perioden af hans resa något paradiskt klimats herrligheter, några odlingens behag och bekvämligheten af en Europeisk resa. Ännu i April månad färdades han på slädföre; köld och storm förföljde honom in på sommaren på stepperna, och många mödor och farliga äfventyr väntade honom ännu på de obanade stigarne genom södra Sibiriens skogar och i de Sajanska bergen. Men han vistades dock nu mellan 57 och 50 latitudsgraden, kunde färdas till häst och i vagn, stundom på banade vägar med ordnade poststationer, fick lefva i fälttält eller i fasta människoboningar, och kunde i nödfall utan omedelbar fara för lifvet taga sitt nattläger under bar himmel. Dertill fick han nu ofta lefva verkliga goddagar vid bröd och färskt kött och mjölk, om han också någon

gång tvangs att afvexla med en magrare diet af ätbara vilda rotvexter; medan torkad fisk och torrt, saltlöst kött torde utgjort hans vanligaste spis under resan i polarlandet.

Denna reseperiod kan för bättre öfversigt indelas i två afdelningar. Under den förra, som varar från April 1847 till Mars 1848, bereste D:r C. under sommaren 1847 landet vester om öfra Jenisei, samt från September mådad landet mellan Jenisei och Baikalsjön, eller närmare mellan Jenisei i vester, Angara eller Öfra Tunguska floden i norr och öster, samt Sajanska bergen (en gren af Altai) i söder. Resans utgångspunkt var *Jeniseisk*, nära Angara's sammanflöde med Jenisei, 10 dess slutpunkt *Irkutsk*, nära Angara's utlopp ur Baikalsjön. De mellanstationer, som i reseberättelserna omnämnas, äro i ordning: *Atschinsk*, vid vägen mellan Tomsk och Krasnojarsk, Ushur, *Minusinsk*, Abakansk, Osnatschennaja, Schusa, *Schadatsk*, en kosakpost vid Kinesiska gränsen, Tes, Minusinsk, *Krasnojarsk*, vid Jenisei, *Andsha*, öster om denna flod, Agulsk, *Kansk*, *Nishneudinsk*, Irkutsk, *Tunkinsk*, samt åter till sistnämnda stad (11 Mars 1848). Mångfaldiga Ulus'er, Tatarbyar, af hvilka här blott *Agulsk* är nämnd, icke blott 20 besöktes, utan utgjorde upphållsorter för kortare eller längre tid. Ett antal småfloder, som utfalla i Jenisei eller Angara, äro äfven i reseberättelserna nämnda såsom dels målet dels ledtråden för särskilda utflygter; och mellan stationerna *Schadatsk* och *Tes* ligger en äfventyrlig färd öfver bergen inpå Kinesiska området.

Dessa landsträckor bebos af Tatarer, af Kirgiser, och af Tatariserade Finska stammar, stundom alla delarne förenade under samma folksamn, men likväl utgörande skilda samhällen, Ulus'er eller Wolost'er, inom folkslaget. Sådane Tatariserade folk äro *Kojbaler*, *Matorer*, *Ariner*, *Sojoter*, hvilkas Samojediska ursprung D:r C. lyckades mer eller mindre bestämdt utreda, då t. ex. bland *Kojbaler* och *Matorer* funnos 30 individer, hvilka ännu erinrade sig något af sina förfäders språk. Det var för att vinna närmare bekantskap med *Sojoterna*, som D:r C. gjorde sin första utflykt till det himmelska riket öfver Sajanska bergen. I landet till höger om Jeniseifloden anträffades *Karmassintzerna*, hvilka till en del äro Tatarer, till en annan del Samojeder och till en tredje del afkomlingar af *Kotterna*, beslägtade med de Jeniseiska Ostiakerna. Af dessa sednares stam och språk hade D:r C. träffat spår äfven bland de nämnda *Kojbalerna*. Spridda lemningar af *Kotterna* fann D:r C. äfven på andra punkter af detta område bland den här vidtagande Burätiska befolkningen (af Mongolisk stam). Af *Assaner*, ett med *Kotterna* 40 beslägtadt folk, upptäcktes deremot numera inga kvarlevor, utan blott traditioner om deras förgångna tillvaro. Deremot lefde bland Buräterna *Karagasser*, hvilkas Samojediska härkomst D:r C. fann vara utom allt tvifvel. För öfrigt genomströfvas länderna öster om Jenisei öfverallt af *Tunguser*, hvilkas hufvudyrke är jagten.

Här ifrågavarande landsträckor äro delade mellan stepper, skogar och berg. Lefnadssättet på stepperna är det vanliga nomadiska, och här anträffas öfverhufvud välmående tillochmed öfverrika Tatarer, med hästar, hornboskap och får till tusental, klingande rubler till hundra- 50 tusental. Vid sina vinterläger hafva dock vissa horder fasta boningar och något åkerbruk. De från Samojeder och Ostiaker härstammande släakterna lefva ett sämre, till en del uselt lif, emedan de af ärfd vana ännu dragas till den föga gifvande jagten och t. o. m. till renskötsel, hvarigenom de tvingas att förlefva en stor del af året i skogarne och på bergen. Stepperna äro flestades alla tider på året utan snö, ehuru kölden ännu i dessa trakter om vintern kan uppgå till 30 grader och

derutöfver.

Af det föregående visar sig redan, hvilka forskningar i språk och folkbeskrifning D:r C. under denna resa anställde. Hufvudändamålet med desamma var, att förfölja spåren af de Finska folkens utbredning ända till Altai; och härtill var det nödigt att noggrannt bestämma de i dessa landsänder lefvande folkens rätta härkomst. Så att säga under det täcke af Tatarisk och Mongolisk ombildning, de under tidernas lopp undergått, uppsökte nu D:r C. de nämnda folkstammarnes ursprungliga typ förnämligast genom att examinera de få individer, som ännu kände några ord af förfädrens språk, och jemföra deras ordförråd med de redan inhemtade dialekterna af Samojediska och Ostiakiska språken. Likaså rådfrågade D:r C. deras särskilda slägt-namn, namn på orter, religiösa föreställningar, seder och lefnadssätt samt samlade sorgfälligt alla traditioner öfver folkens och slägternas vandringar, förvandtskap o. s. v. Dessa undersökningar voro så mycket mera maktpåliggande, som de ifrågavarande folkens Samojediska och Ostiakiska härkomst af Ryska författare blifvit på det afgjordaste bestridd, och som tiden för frågans afgörande snart är förgången, emedan inom kort dessa folks förvandling till Tatarer eller Buräter, delvis äfven deras försvinnande från jorden är fulländadt. Vi hafva redan nämnt huru bekantskapen med Kotterna och andra med Jenisei-Ostiakerna beslägtade, spridda horder föranledde D:r Castrén att utarbetea en Etymologi, gemensam för dessas och Jenisei-Ostiakerna språk. Särskildt fästade D:r C. sin uppmärksamhet vid de *Samojediska-Kamassintzernas språk*, såsom en så afvikande dialekt af Tawgi-Samojediskan, att han är sinnad i detta språk utgifva en särskild *Etymologi* och Ordsamling.

Men ett annat hufvudsakligt föremål för resan utgjorde undersökningen af de fornlemningar, hvilka talrikt anträffas i denna del af Sibirien. Säggen har i afseende å dem hänvisat på Tschuderna, detta underbara, med öfvermenschlig förmåga begåfvade forntidsfolk, om hvilket alla Finska stammars sagor förmåla, icke mindre än de fremmande slägtens, som numera intaga deras boningsplatser. Enligt D:r C:s åsigt tillhöra dock de förevarande minnesmärkena icke detta sagofolk, utan leda sitt ursprung dels från Kirgiser och Tatarer, dels från ännu lefvande eller nyligen utplånade Finska stammar. Fornlemningarne bestå af grafhögar, Kurganer, s. k. Tschudgrafvar med deras innehåll, af andra tillfälliga jordfynd, gudabilder, vapen, husgeråd, af afbildningar och inskrifter i klippor och lösa stenar. Af sådane Kurganer lät D:r C. öppna och undersökte ett stort antal och öfversände till Vetenskapsakademien en mängd i dem funna hufvudskålar, vapen, husgeråd, prydnader o. s. v.; äfvensom han så väl från denna som föregående resor samlade för Akademins räkning en stor rikedom af drägter, vapen m. m. i bruk hos de särskilda stammar, han besökte. Det är högligen att beklaga, att intet uppdrag och anslag satte D:r C. i tillfälle, att göra dylika samlingar för det Finska Universitetets räkning, då, såsom hvar och en inser, en sådan samling ingenstädes vore mera på sin plats, än i detta Universitetets museer. Förlusten är så mycket större, som D:r C:s vidsträckta resor skulle satt honom i stånd, att med ens hopbringa ett fullständigt arkeologiskt och ethnografiskt museum, omfattande alla Finska stammens grenar, från Norrska Lappmarken till Altai. Icke lätt skall ett tillfälle yppas att ersätta, hvad i detta hänseende nu blifvit försummadt.

För utredningen af de nämnda folkens ursprung på språkets väg blef det nödvändigt för D:r C., att äfven förvärfva någon insigt i Tatarernas

10

20

30

40

50

och Buräterna (det Mongoliska) språk, en kunskap så mycket gagneligare för forskaren i Finska stammarnes språk, som dessa öfverhufvud torde stå på ena sidan de Mongoliska, på den andra de Tatariska eller Turkiska språken närmast bland öfriga jordens språkstammar. Redan för ett tiotal år tillbaka hade D:r Castrén, efter hvad Ref. är bekant, sysselsatt sig något med Turkiskan. Troligen underhjelpt af detta tidigare studium vinnlade han sig nu förnämligast om de *Minusinska Tatarernas* dialekt, och leddes derigenom äfven att taga närmare kändedom om detta folks sagor, sånger och öfriga traditioner, deras seder och lefnadssätt, så att detsamma i serien af hans etnografiska beskrifningar kommer att intaga ett af de främsta rummen, ävensom han är sinnad att särskildt utgifva bidrag till det *Tatariska språkets grammatik*.

10

Efter hvad reseberättelserna gifva vid handen, förlängde D:r C. denna period af resan med hufvudsakligt ändamål att närmare lära känna Mongoliska, för att härigenom äfven komma till säkrare resultat angående Sojoternas härkomst, hvilka han dock under denna fortsättning af resan icke lyckades anträffa, samt att slutligen öfvertyga sig, huruvida bortom Bajkalsjön alla ytterligare spår af Finska stammar upphörde.

20

Han begaf sig derföre i Mars 1848 från *Irkutsk*, passerade den ännu isbelagda Bajkalsjön och återvände, efter att hafva i särskilda rigtningar genomströfvat landet bortom Bajkal (det »Sabajkalska» landet) ända till *Nertschinsk*, i Augusti 1848 till förstnämnda stad. Det är denna resa, Ref. anført såsom en andra afdelning af den tredje reseperioden. Såsom stationer under denna resetur omnämnas: Verchneudinsk, *Selenginsk*, *Kiachta* och *Maimatschin* inom Kinesiska gränsen, Kudarej, Kondujewsk, *Tschita* m. fl.

30

Till idkande af Mongoliska studier hade D:r C. under denna färd det bästa tillfälle. Han besökte nemligen flera ryktbara Budhistiska tempel, vid hvilka han således sammanträffade med landets lärda, det talrika presterskapet, och åtnjöt mycken uppmärksamhet och ära. Dessutom uppehöll han sig en längre tid hos en rik och högättad Burät, vid namn Njendak, hvars bibliotek han för sina studier begagnade. Såsom frukt af dessa och hithörande studier eger D:r C. rikhaltiga *Anteckningar öfver särskilda Mongoliska eller Burätiska språkdialekter*. Och då D:r C. under de sednaste två årens resor oftare kommit i beröring med de kringirrande Tunguserna och nu i trakterna af Nertschinsk hade förnyadt tillfälle att göra bekantskap med detta folk, har han samlat materialier äfven för en *Tungusisk Formlära* med Ordförteckning.

40

Af Finska stammar lyckades D:r C. bortom Bajkal icke upptäcka andra spår, än i åtskilliga ortsnamn, hvilka han anser vara af Samojediskt eller Ostiakiskt ursprung. De Kurganer och andra fornlemningar, han här undersökte, tillräknar han dels Buräterna, dels Kirgiserna eller andra Turkiska folkslag.

Reseberättelserna från denna tid antyda D:r C:s afsigt att under återresan till Europa och fäderneslandet ännu dröja någon tid i staden *Omsk* vid Irtischflodens öfra lopp, för att fullända påbörjade undersökningar, troligen angående Ugriska-Ostiakerna och Ostiak-Samojederna¹. Några detaljer öfver denna hemresa är Ref. icke i tillfälle att

50

¹ Vi böra här upplysa, att de Ugriska Ostiakerna äro de vid Irtisch och Ob bosatta, samt att D:r C. om de vid Jenisei boende Ostiaker säger: »så kallade» Ostiaker, emedan han synes anse namnet Kotter för det rigtigare för denna gren och dess förvandtskaper.

meddela. D:r Castrén fortfor hela året 1847 att till sin helsa lida genom följderna af den Turuchanska resan, hvilka han sjelf synes hafva ansett för tillfälliga flussfebrar, katarrher o. s. v. På sommaren 1848 utbröt denna sjuklighet i en svår frossfeber, och med möda drog C. sig i Augusti samma år tillbaka till Irkutsch. Vid midvintern, senaste, oroades D:r C:s och den Finska vetenskapens vänner af det sorgbud, att han väl knappt mera skulle återse fäderneslandet. Men Försynen, hvars råd varit, att under de senaste åren förluster af detta slag skulle pröfva modet hos fäderneslandets vänner, afvärdade för denna gång ökad olycka; och efter ett förbud af gladare underrättelser återkom D:r Castrén i början af 1849 till Finland, som, ehuru litet det synes ega att erbjuda honom, dock säkert eger många hjertan, hvilka såsom öfver en nationalförlust skulle sörja, om landet i förtid förlorade äfven honom.

Vi hafva i det föregående blott vid fråga om de *Minusinska Tatarerna* nämnt de beskrivande arbeten, för hvilka D:r C. under sina resor samlat materialier. Såsom sådane för framtida utgifvande bestämda skrifter nämner han ännu en fullständigare beskrifning öfver *Samojederna* och en annan öfver de *Jeniseiska Ostiakerna* med deras närmaste stamförvandter. Till dessa *tre etnografiska arbeten* komma ännu *samlingar af Samojediska och Tatariska Sånger och Sagor* i Svensk öfversättning.

Härtill bör ännu läggas, att D:r C:s instruktioner från Vet.Akademien äfven föreskrefvo honom topografiska, statistiska, fysikaliska och, om Ref. icke orätt minnes, äfven naturalhistoriska iakttagelser. Flera särskilda topografiska och statistiska frågor besvarade han och meddelade föröfrigt sammanhängande uppgifter om de särskilda stammarnes och släkternas invånartal. Anteckningar i dessa ämnen besitter han ännu, för att redigeras och till Akademien insändas. Vi hafva underlåtit att på hvarje ställe i det föregående anföra de rättelser i föregångares uppgifter, D:r C. lyckets göra. Det kan vara nog att nämna, att de förnämsta af dessa varit naturforskaren *Pallas* (1768) och isynnerhet den berömda filologen *Klaproth*, som åren 1805–6 besökte dessa nejder, samt en Rysse, *Stepanow*, hvilken såsom guvernör i Krasnojarsk förvärfvade kunskap om här bosatta folk, men hvilken af bristande språkkännedom synes blifvit förledd till många misstag. Dessa har D:r C. rättat, likasom flera origtiga uppgifter af *Klaproth*, hvilken icke åt dessa nordiska språk hunnit egna längre tid och möda.

Kasta vi en blick tillbaka på D:r Castréns här i korthet antydda forskningar, hvilka omfattat mellan 30 och 40 språk och språkdialekter och lemnat materialier till 11 särskilda grammatikaliska arbeten (hans undersökningar i Finsk och Lappska grammatik oberäknade), hvilka derjemte omfattat ett tjugotal skilda folkslags forna och närvarande förhållanden och gifvit honom ämne för flera utförligare folkbeskrifningar, att icke tala om ofvan påpekade, spridda iakttagelser inom andra vetenskapens områden: så finnes väl ingen, som icke beundrar de ansträngningar, den ihärdighet och flit, hvarmed så omfattande kunskaper blifvit förvärfvade. Men en och annan läsare torde dock äfven förundra sig, hvarföre denna kunskap om några utdöda eller utdöende, i hvarje fall fåtaliga, fattiga, hvalfvilda, för kulturen nästan otillgängliga, för meskliga bildningens fortgång nästan betydelselösa horders språk och lif förtjenat att med så mycken uppoffring köpas? Se här, hvad vi förmå svara till denna fråga.

För den första utgör den Finska språkstammen en säregen gren på menskliga språkens stora träd. Denna språkstam har hitills blifvit föga

undersökt. Medan de Semitiska språken, till följd af kristna kulturens utgång från Hebreerna, och Grekiska och Latinska språken, likaså med anledning af dessa folks inflytande på Europas bildning, från äldre med utgjort de hufvudsakliga och enda föremålen för språkforskningen, har på sednaste tid kunskapen om den aflägsnare Orienten i förening med de Europeiska folkens till deras eget språk och forntid vända håg framkallat ett nytt omfattande fält för språkforskningen, de s. k. Indogermaniska språkens med Sanskritspråket till rot, bland hvilka äfven Grekiskan och Latinet intagit en underordnad plats i bredd med öfriga Europeiska språk. Att icke tala om de Kinesiska och Australiens språk, hafva vidare på sednaste tid de Celtiska språken, såsom Europas urinånarens, påkallat de lärdes undersökningar. Och ehuru den berömda Danska filologen *Rask* och *Klaproth* redan i detta århundrades början fästade uppmärksamheten på den Finska språkstammen, har man dock först i våra dagar vunnit en säkrare föreställning om denna språkstams stora utbredning öfver Asien och Europa. *Erdmann* har numera beskrifvit och sammanordnat de i Europa kringspredda grenarne, och framför andra har Hr *Sjögren* studerat deras språk; hvarjemte vårt folks fornsånger bidragit att på Finska språkstammen fästa Europas filologers uppmärksamhet. Såsom de Indogermaniska språken från södra Asien fortgått mot vestern till södra och mellersta Europa, så har Finska språkstammen från mellersta och norra Asien utbredt sig öfver nordligare delen af vår verldsdel, såsom det synes, långt tidigare, än den förra, och derföre tidigare utspelade sin rol i menskliga kulturens historia.

Vi hafva hvar och en hört talas om den komparativa språkforskningen, huru betydelsen af språkformerna och begreppet om deras byggnad vunnit i klarhet genom jmförelse mellan tidigare och senare, mer och mindre utbildade språk af samma stam. En ytterligare utvidning vinner språkkunskapen genom jmförelse mellan skilda språkstammar, i hvilka nya former och en ny byggnad möter forskarens blick, och han lär sig genom denna jmförelse att från den utbildning, språken under olika historiska förhållanden vunnit, mer och mer särskilja de enkla, för alla språk gemensama elementerna, hvilkas klara uppfattning först grundlägger insigten i den mera sammansatta och särskilda språkformerna. Vid denna jmförelse har nu det utbildade språket, hvilket genom saknad af en litteratur kvarstår i ursprungligare form, lika vigt för vetenskapen, som det mera utbildade språket. Ty såsom astronomen, då han på en punkt af himmeln ser den lätta, genomskinliga ljusdimman, på en annan punkt en liknande ljussky, som redan vunnit mera konsistens, på en tredje i ljusmolnet upptäcker en svagt glänsande kärna, på en fjerde ser en sådan kärna utbildad till en sjelflysande kropp, blott omgifven af en svagare ljusatmosfer, i dessa företeelser har för sina ögon historien om solarnes daning, så läser äfven språkforskaren i de skilda språken, der de visa sig för honom i mångfaldigt olika grad utvecklade, historien om menskliga språkens uppkomst och utbildning öfverhufvud.

Man kan nu taga för afgjort, att vid den mängd af språk, D:r Castréns studier omfatta, det icke skall lyckas honom att noggrannt och säkert utreda dem alla, att han i mången detalj skall begå oundvikliga misstag, ja att han tillochmed i de språk, hvilka utgjort hufvudsakligaste föremålet för hans forskning, i de Samojediska, skall nödsakas lemna mången skörd åt kommande forskare. Äfven saknar D:r Castrén ännu kunskap uti flera af de i inskränkta mening Finska språken, i t. ex. *Permiernas*, *Votjakernas*, *Mordvinernas* och de

Kaukasiska bergfolkens språk. Men äfven om han icke skulle medhinnna att närmare studera dessa, till en del af Hrr Klaproth och Sjögrén redan undersökta språk, eger han dock i sin kannedom af Finskan, Lappskan, Esthniskan, Ungerskan, Ugriska Ostiakernas, Syrjänernas och Tscheremissernas språk en tillräcklig fond för jemförelsen äfven åt detta håll; och uti insigt i Samojedernas och Jenisei-Ostiakernas språk samt de med dessa båda beslägtade språkgrenar står D:r Castrén ensam. Hvilka detaljmisstag således än må insmyga sig i hans särskilda grammatiker, så böra dock så omfattande forskningar som hans lemna upplysningar angående hela den Finska språkstammen, hvilka ännu ingen språkforskare i samma grad varit förberedd att lemna. Hela riktningen af hans studier visar också, att de många skilda grammatikerna endast äro förberedande arbeten för en blifvande komparativ framställning af den Finska språkstammens allmänna karakter.

10

Denna storartade riktning i D:r Castréns språkstudier är det, vi för vår del högst uppskatta. Hans redan gjorda erfarehet lärer också, huru orätt han skulle gjort, om han ängsligt hållit sig endast till det Samojediska språkstudium, hvilket Vet.Akademins honom meddelade instruktion synes närmast hafva åsyftat. Flera af de idiomer, hvilka han på sin resa studerat, skulle nemligen efter ett eller ett par decennier vara ur språkens antal försvunna, och troligen blifva de minnen D:r C. af dem bevarat, de enda, som för menskligt vetande skola återstå. Att D:r C. vändt sin uppmärksamhet till de Tatariska, Mongoliska och Tungusiska idiomerna visar också, att hans forskningar sträfvade att finna ett samband mellan den Finska språkstammen och andra stammar.

20

Men detta sammanhänger för *det andra* med den historiska sidan af D:r C:s forskningar. Det är för ingen obekant, hvilken vigt språkforskningen eger för folkens äldsta historia, för utredandet af deras ursprung, äldsta hemvist, vandringer och beröring med andra folk. Äfven i detta hänseende har den omfattning, D:r C. gifvit sina språkstudier, förberedt honom att säkrare än någon annan kunna utreda de Finska folkslagens tidigaste öden. Särskildt kommer härvid i betraktande, att man hänfördt Samojedernas, de Jeniseiska Ostiakernas, Kojbalernas, Matorernas, Sojoternas och Karagassernas språk till den allmänna Tatariska språkstammen. Ett afgörande öfver denna fråga är viktigt för språkforskningen, än viktigare för historien. Vi känne af det föregående, att D:r C. i de nyssnämnda kring Altai nomadiserande folken äfvensom i Kotterna och Kamassintzerna upptäckt Tatariserade dels Samojeder dels med Jeniseiska Ostiakerna beslägtade folklemningar. Hvilken hans tanke om dessa förvandtskap med Tatarerna är, derom har han lemnat oss i okunnighet. Men Ref. skulle mycket misstaga sig, om icke denna frågas lösning är ett hufvudsakligt föremål för den historiska sidan af D:r Castréns studier; och med Ref. lärer hvarje läsare inse vigten af dess lösning både för Finska stammens äldsta historie och för etnografin i allmänhet.

30

40

Naturforskningen har lemnat oafgjordt och skall väl aldrig kunna bestämdt utreda, om människoslägtet härstammar från ett enda eller från flera människor, lefvande i särskilda jordens trakter. Dock lutar denna vetenskaps afgörande till det senare alternativet. Språkforskningen sträfvar såsom historisk till samma frågas afgörande, ehuru här vida mera än i naturforskningen samma alternativ återstår som det oundvikliga resultatet. Ty om än språkforskningen skulle förmå att här leda de skilda stammarne ur samma rot, så återstår dock det högst naturliga antagandet, att samma menskliga förnuft i språket öfverallt skapat ett liknande medel för sitt uppenbarande. Men vi äro också icke ännu vid

50

denna punkt. Ännu stå de stora språkstammarna vidt skilda från hvarandra, utan att det gemensama sambandet ens kan anas uti annat, än i detta samma allmänna förnuft, ur hvilket de alla framgått. Men hvarje steg, som göres för utredningen af deras historiska och filologiska sammanhang och åtskillnad, är äfven ett steg till insigt i menniskoslägtets tidigaste historia och till kunskap om menniskoande.

10 Sålunda vidgar sig utsigten äfven från ett skenbart så bortgömdt studium som forskningen i några halvilda, halftförgångna folkstammars språk. Vi behöfva icke påminna, att kunskapen om deras religiösa föreställningar, deras historiska traditioner, sånger och sagor leder till samma mål.

Endast en erinran önskade Ref. göra i afseende på de beskrivande arbeten, D:r C. har för afsigt att utgifva. En etnografisk beskrifning öfver Samojederna, en annan öfver Jenisei-Ostiakerna, en tredje öfver de Minusinska Tatarerna blifva otvifvelaktigt arbeten af värde för forskaren. Men vetenskapen nedstiger mer och mer till det allmänna medvetandet, och vi föreställe oss, att äfven D:r Castréns beskrifningar intet skulle förlora i vetenskaplighet, om de af honom bearbetades för den större bildade allmänheten. Om t. ex. D:r Castrén skulle förena 20 dessa beskrifningar till en utförligare skrift, i hvilken äfven berättelsen om hans resor skulle ingå, för så vidt dessa lemna bidrag till de ifrågavarande folkens karakteristik, i hvilken vidare sagor och sånger för samma ändamål skulle inflätas, så förmoda vi, att detta arbete skulle blifva lika lärorikt för filologen och etnografen som underhållande för hvarje bildad läsare. Ja om tillochmed arbetet skulle upptaga D:r C:s åsikter angående den ställning Finska folk- och språkstammen intager till öfriga folkstammar och en utredning af dess grenars inbördes förvandtskap med korta hänvisningar till de öfverensstämmelser i språkbyggnaden, på hvilka dessa förhållanden stödjä sig, så 30 skulle troligen det bildande af en sådan framställning icke vara förloradt för den större allmänheten. Det finnes intet, som hindrar meddelandet af en mera i detalj gående utredning för de lärda, i ett språk och på en plats, som kan bereda en sådan bevisning väg till vetenskapens sakförare. Mer än mången annan vetenskapsidkare synes D:r Castrén genom sitt klara framställningssätt och sin varma, lätta stil vara kallad, att sålunda popularisera vetenskapen och till densamma höja det allmänna intresset. Att med afbildningar illustrera ett sådant arbete, ligger lika mycket i tidens anda som i ämnets art; men något 40 dylikt torde i närvarande fall vara svårt att åstadkomma.

Här framställda erinran synes Ref. så mycket mer grundad, som D:r Castréns forskningar för *det tredje* hafva ett högt fosterländskt intresse. Frågan gäller i dem den Finska folkstammen, de Finska språken, det Finska namnets dunkla forntid, uppfattningen af dess betydelse i 50 menskliga bildningens historia. Det är visserligen ett högt kall, det förutsätter ett rent sinnes intresse, det ger vittnesbördet om stor förtjenst, att främja den vetenskapliga sanningen i och för sig. Men de vetenskapliga sträfvandenas historia visar också, att denna abstrakta verksamhet kan stå tillsamman med mycken flärd, mycken svaghet, ja till mensklighetens blygd med låghet i tänkesättet. Och nog vanligt är, att densamma föder en likgiltighet för lifvets förhållanden, som för hvarje pris vill rädda den egna existensen, visserligen i hopp att till vetenskapen gälda, hvad fäderneslandet egt att fordra, men oftast i ett hopp som svikes, emedan det varit inbilskhetens foster och omedvetet tjenat till en täckmantel för egoismen. Samtidens bildning, som mer och mer på individen ställer fordran att i första rummet vara menniska,

att vara lifvad af intresse för och lefva uti alla mensklighetens angelägenheter, har äfven mer och mer dragit vetenskapsmannen från hans isolerade samhällsställning, på samma gång den från en skolans öfning förvandlat vetenskapen till en mensklighetens allmänna angelägenhet. Och säkert är, att den vetenskapliga forskningen, der den mera omedelbart afser ett för menskligheten gagnande mål, än mer, der den lifvas af fosterlandskärlekens eld, anslår med dubbel värma, verkar med fördubblad kraft, gläder sig af en lyckligare fortgång. I detta hänseende böra också för oss Finnar D:r Castréns vetenskapliga bemödanden ega ett förhöjdt värde. För sin del tillstår Ref., hvad som också ligger i öppen dag, att han ur denna synpunkt synnerligast känt sig uppmanad att skänka dessa bemödanden sin ringa hyllning, samt att han gerna skulle räkna det sig till ära, att häruti bland sina landsmän vara en af de främste.

10

J. V. S.

61 INHEMSK LITTERATUR.

Litteraturblad n:o 5, maj 1849

20

BIDRAG TILL DE NORDEUROPEISKA FOLKSLAGENS HISTORIA, HEMTAD E UR SYDEUROPEISKA KÄLLOR: URKUNDER OCH BEARBETNINGAR AF DESSA; UTGIFNA AF FREDR. CYGNÆUS. D. I. H:FORS 1848.

Med denna bok har Hr Cygnæus börjat meddela frukterna af de forskningar, med hvilka han under en flerårig utländsk resa sysselsatt sig. Efter hvad inledningen tillkännager, hade Hr C. haft för afsigt att i utländska arkiver uppsöka bidrag till drottning Christinas historia, ledd kanske till detta ämne af sin poëtiska håg och af det äfventyrlighetsskimmer, hvori denna snillrika men lättsinniga drottning framstår. I detta hänseende hade dock Förf:s bemödanden mindre framgång; men han fördes i stället från en obetydligare episod i Christinas många sinnesvändningar och förslager, från hennes spekulationer på konungathronen i Polen, till undersökningar angående en period af detta lands inre historia. Sistnämnda undersökning förde åter Hr C. till upptäckten af en serie diplomatiska förhandlingar från tiden af Carl XII:s krig i Polen, samt af dylika från tiden af hans sista strid för Sveriges besittningar bortom Östersjön. Vidare påfann Hr C. några akter rörande Sveriges förhållanden under 1741 års krig. Härtill komma ännu några spridda handlingar från skilda perioder af Nordens historia och sådane, som beröra andra, med ofvannämnda händelser samtida, Europeiska tilldragelser.

30

40

Sålunda offentliggör Förf. nu i denna första del de handlingar, som angå Carl XII:s företag. Han säger sig hellre önskat först aftrycka, hvad som rörer drottning Christina, men tillägger, att »omständigheter, för hvilka lämpligare kan redogöras, då de med tiden möjligen icke mera kännas hämmande», icke tillåtit honom att följa sin önskan. De dokumenter, som röra konungavalet i Polen efter Sigismunds andra sons, Johan Casimirs, frånfälle, kan läsaren hoppas att snarare se införda, i nästa del af dessa Bidrag. Det som angår 1741 års krig, är bestämdt för ett särskildt arbete, ur hvilket Hr C. redan 1843 offentliggjorde några fragmenter uti en då utgifven Akademisk Afhandling. Äfven om sina öfriga samlingar lofvar förf. lemna den läsande allmänheten kännedom vid lämpligt tillfälle.

50

Näst denna öfversigt af Förf:s förhandenvarande materialier böra vi